

Potwierdzenie występowania *Larra anathema* (ROSSI, 1790) (Hymenoptera: Crabronidae) w Polsce

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2616221>

WALDEMAR ŻYŁA

Upper Silesian Museum in Bytom, Department of Natural History, Pl. Sobieskiego 2, 41-902 Bytom,
Poland, e-mail: waldemar.zyla@gmail.com

ABSTRACT. Confirmation of the occurrence of *Larra anathema* (ROSSI, 1790) (Hymenoptera: Crabronidae) in Poland.

The paper presents the second confirmed information about the occurrence of *Larra anathema* (ROSSI, 1790) in Poland. One female was collected at Majdan Kasztelański in Roztocze region (E Poland).

KEY WORDS: Hymenoptera, Crabronidae, *Larra anathema* (ROSSI, 1790), new data, Roztocze region, Poland.

Rodzaj *Larra* FABRICIUS 1793 liczy 65 gatunków i jest szeroko rozprzestrzeniony na świecie (BOHART & MENKE 1976, PUŁAWSKI 2018). *Larra anathema* (ROSSI, 1790) to jeden z trzech gatunków znanych z Palearktyki. Stwierdzony został w Południowej Europie, Afryce Północnej, Gruzji, Turcji, Syrii, Iraku, Iranie, Arabii Saudyjskiej, Bahrajnie, Izraelu, Turkmenistanie, Tadżykistanie, Uzbekistanie, Kazachstanie oraz Chinach (BELOKOBYLSKIJ & LELEJ 2017). W Europie Środkowej należy do gatunków bardzo rzadkich. W Czechach jest ujęty na *Czerwonej Liście* i posiada status RE (Regionally Extinct) (HEJDA *et al.* 2017). W Słowacji jest objęty ochroną prawną (158/2014 Z. z.), a w Niemczech ostatni raz stwierdzono go w 1977 roku, w związku z czym został uznany za wymarły (SCHMID-EGGER 2010). Gatunek jest również wymieniany ze statusem ochronnym „nieokreślony” w *Czerwonej Księdze Zwierząt Ukrainy* (AKIMOV 2009). NOSKIEWICZ i PUŁAWSKI (1960) uważali, że gatunek z terenu Polski wcześniej nie został wykazany. Było to prawdopodobnie powodem pominięcia go w *Wykazie Zwierząt Polski* (CELARY *et al.* 1997) oraz w *Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce* (GŁOWAŃSKI 2002). W rzeczywistości w 1839 roku Siebold wymienił go z Gdańska i od tego czasu występowanie gatunku na terenie kraju nie zostało potwierdzone (WIŚNIEWSKI 2004).

Długość ciała samic *L. anathema* wynosi 16-22 mm, a samców 12-17 mm. Ciało jest koloru czarnego z czerwono zabarwionymi dwoma pierwszymi segmentami odwłoka (JACOBS 2007) (Ryc. 1). Charakteryzują się bardzo interesującą biologią. Przedstawiciele tego rodzaju w stadium larwalnym są ektoparazytoidami szarańczaków z rodzaju *Gryllotalpa* sp. i należą do nielicznej grupy gatunków wśród grzebaczowatych (Crabronidae) prowadzących taki tryb życia. Samica wchodząc do nory wypędza turkucia na powierzchnię, paraliżuje go używając żądła, po czym na jego ciele, w fałdzie u nasady przednich nóg, składa jajo. Po kilku minutach ofiara wybudza się i wraca do nory. Rozwój jaja trwa 5-6 dni, larwa grzebacza po wylęgu rozpoczyna stopniowo pożerać swoją ofiarę

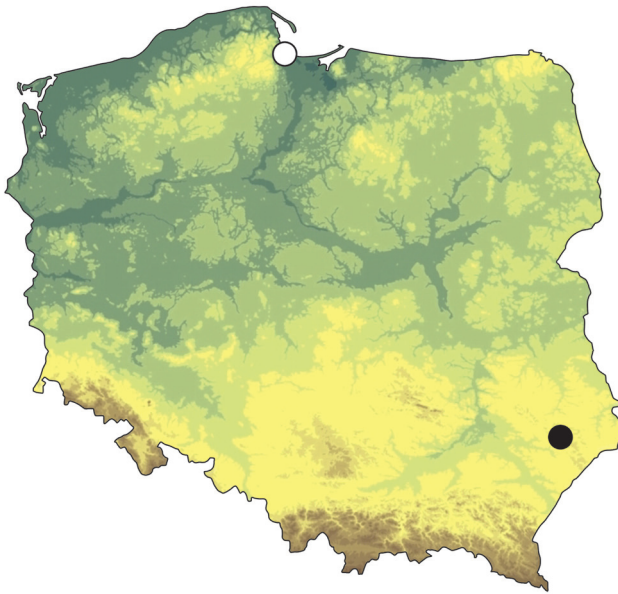
Ryc. 1. Samica *L. anathema* odłowiona w Majdanie Kasztelańskim (Polska) (skala = 10mm) (fot. A. Larysz).

Fig. 1. Female of *L. anathema* caught in Majdan Kasztelański (Poland) (scale bar = 10mm) (photo A. Larysz).

ostatecznie doprowadzając do jej śmierci. Rozwój larwy trwa 12 dni, przepoczwarczenie następuje w cienkościnnym kokonie, zbudowanym z piasku połączonym śliną. Samica składa za życia ponad 30 jaj. Postacie dorosłe są melitofagami, w naszej szerokości geograficznej gatunek ma jedno pokolenie w roku (MALYSHEV 1941, BOHART & MENKE 1976, KAZENAS 2001).

Podczas badań prowadzonych nad żądłówkami na Roztoczu, we wsi Majdan Kasztelański [FA49], 5.07.2018 roku odłowiono przy pomocy siatki entomologicznej 1 samicę *L. anathema* (leg. W. Żyła). Owad żerował na kwiatach roślin z rodziny baldaszkowatych (Apiaceae), które porastały brzeg stawu. W tym samym miejscu zaobserwowano również drugiego osobnika, jednak nie można było jednoznacznie określić płci. Odłowiony okaz został zdeponowany w Muzeum Górnośląskim w Bytomiu.

Odnalezienie *L. anathema* w Polsce po ponad 180 latach, potwierdza występowanie tego gatunku w kraju. Owad ten nie prowadzi skrytego trybu życia, imagines żerują na kwiatkach, są relatywnie duże i jest mało prawdopodobne by mogły być pominięte podczas badań w innych regionach kraju. Wskazuje to jednoznacznie, że gatunek jest u nas skrajnie rzadki. Gatunek wcześniej nie był wykazany z Roztocza, prawdopodobnie ze względu na słaby stopień poznania fauny tego regionu. Bazując na danych z krajów ościennych, można również odrzucić tezę o poszerzaniu się areалу jego występowania. Najbliższe obecnie znane jego stanowiska na Ukrainie znajdują się w okolicach Kijowa

Ryc. 2. Stanowiska *L. anathema* w Polsce, biały punkt – dane publikowane (SIEBOLD 1839), czarny punkt – nowe stanowisko.

Fig. 2. Localities of *L. anathema* in Poland, white point – published data (SIEBOLD 1839), black point – current locality.

i w zachodniej części Morza Czarnego (PROTSENKO & GOROBCHISHIN 2015). Na Białorusi najbliższe stanowiska to Mozyrz Pkhov i Łojów w południowo-wschodniej części kraju (SHLYAKHTENOK 2013). Z Czech wykazany z Południowych Moraw, lecz jego obecność nie została potwierdzona od końca ubiegłego wieku (HEJDA *et al.* 2017). Z południowej Słowacji znany z miejscowości Nove Mesto i Parkan (obecnie Štúrovo) (BALTHASAR 1948). W celu dokładnego rozpoznania rozmieszczenia *L. anathema* w Polsce konieczne są dalsze badania.

PIŚMIENNICTWO

- 158/2014 Z. z. - 158 Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky z 22. mája 2014, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 24/2003 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.
- AKIMOV I.A. (Ed.) 2009. Red Data Book of Ukraine. Animals. Kyiv, Global Consulting, 600 pp.[ukr.]
- BALTHASAR V. 1948. Chrysidae, Sphegidae a Scoliidae okoli Parkaně a Kovačovských kopců ČSR– Slovakia. Opuscula hymenopterologica VII. *Časopis Československé Společnosti Entomologické* 45:133–146.
- BELOKOBYLSKIY S.A., LELEJ A.S. [Eds.]. 2017. Annotated Catalogue of the Hymenoptera of Russia. Vol. I Symphyta and Apocrita: Aculeata. *Proceedings of the Zoological Institute of the Russian Academy of Sciences*, Supplement Nr 6, 475 pp.
- BOHART R. M., MENKE A.S. 1976. Sphecids wasps of the world: a generic revision. University of California Press, 695 pp.

- CELARY W., CZECHOWSKI W., CZECHOWSKA W., DYLEWSKA M., GARBARCZYK H., HUFLEJT T., MALCHER M., PALACZYK A., WIŚNIEWSKI B. 1997. Hymenoptera, In: RAZOWSKI J. (Ed.), *Wykaz zwierząt Polski*. Wydawnictwa Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, Kraków: 7–159.
- GŁOWACIŃSKI Z. 2002. *Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce*. Supplement. Bezkręgowce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, 74 pp.
- HEJDA R., FARKAČ J., CHOBOT K. (Eds.). 2017. Red List of Threatened Species of The Czech Republic Invertebrates. *Příroda* 36: 611 pp.
- JACOBS H.J. 2007. Die Grabwespen Deutschlands, Ampulicidae, Sphecidae, Crabronidae. Bestimmungsschlüssel. Goecke & Evers, Keltorn, 207 pp.
- KAZENAS V. 2001. Fauna i biologiya royushchikh os (Hymenoptera, Sphecidae) Kazakhstana i Sredney Azii. Kazgos INTI, Almaty, 333 pp.
- MALYSHEV S.I. 1941. K biologii osy *Larra anathema* Rossi (Hym. Sphegidae). *Nauchno-Metodicheskiye Zapiski Glavnogo Upravleniya po Zapovednikam* 7: 166–172.
- NOSKIEWICZ J., PUŁAWSKI W. 1960. Grzebaczowate – Sphecidae. *Klucze do oznaczania owadów Polski* 24(67), PWN, Warszawa, 185 pp.
- PROTSENKO YU.V., GOROBCHISHIN V.A. 2015. Digger wasps (Hymenoptera: Sphecidae, Crabronidae) from Red Book of Ukraine. *The Kharkov Entomological Society Gazette* 23(2): 20–28.
- PULAWSKI W. J. 2018. Catalog Sphecidae sensu lato. California Academy of Sciences, Version: 10 April 2018 <https://www.calacademy.org/scientists/projects/catalog-of-sphecidae>.
- SCHMID-EGGER CH. 2010. Rote Liste der Wespen Deutschlands. *Ampulex* 1: 5–39.
- SHLYAKHTENOK A.S. 2013. Annotated catalogue of wasps (Hymenoptera, Apocrita, Aculeata) of Belarus. Minsk, *Belaruskaya Navuka*: 259 pp.
- SIEBOLD C. 1839. Beiträge zur fauna der wirbellosen Thiere Preussens. Dritter Beitrag. Preussische Raubwespen. *Preussische Provincialblätter*, Königsberg 21: 42–53.
- WIŚNIEWSKI B. 2004. Annotated checklist of the Polish digger wasps (Hymenoptera: Sphecidae). *Polskie Pismo Entomologiczne* 73: 33–63.

Accepted: 15 March 2019; published: 29 March 2019

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>